

## A kulcs

KORUNK  
PRÓZÁJA

Bessie Popkin délután három óra körül készülődni kezdett, hogy a városba menjen. Az elmenés mindig sok nehézséggel járt, különösen forró nyári napokon: először is telt testét fűzőbe kellett szorítania, dagadt lábát cipőbe kényszerítenie s megfésülnie maga festette haját, amely vadon nőtt, és sokszínű — sárga, fekete, szürke meg vörös — csikokból állt; aztán meg arra kellett ügyelnie, nehogy a szomszédok betörhessenek a lakásába, amíg ő távol van, s ellopják a fehérneműjét, ruháit és iratait, vagy csak beleturkáljanak a dolgaiba, és eldugdossák őket.

Am az ilyen emberi kínozókön kívül Bessie még démonoktól, manóktól, sötét hatalmaktól is szenvedett. Így például szemüvegét az éjjeliszekrénybe rejtette, s egy cipőben találta meg újra. Vagy pedig a hajfestékes üveget a házipatikájába tette, s néhány nap múlva az ágypárna alatt lelt rá. Egyszer egy borscslevessel teli fazekat hagyott a hűtőszekrényben, de a láthatatlan szellemek eltüntették onnan, s Bessie hosszú keresgélés után a ruhásszekrényben bukkant rá, a tetején pedig vastag zsírréteg úszkált, amelynek avas faggyúbúze volt.

Csak az isten a megmondhatója, mi mindenben kellett átmennie, hányszor ejtették át, micsoda küzdelem volt az ára annak, nehogy elpusztuljon vagy eszét veszítse. A telefont kikapcsoltatta, mert valamilyen gazemberek, pokoli fajzatok éjjelnappal fölcsegették, s megpróbálták kikényszeríteni a titkait. A tejesember, egy portorikói, meg akarta egyszer erőszakolni. Az élelmiszerüzlet kifutófiúja egy alkalommal minden vagyonát fel akarta gyűjtani égő cigarettájával. Az ingatlaniroda és a házgondnok patkányokkal, egerekkel meg csótányokkal árasztotta el szobáját, hogy kiüzze őt védett lakásából, amelyben harmincöt éve élt.

Bessie már régóta belátta, hogy az eltökélt szándékkal gonoszkodó emberekkel szemben nincs hatásos ellenszer — nem használt sem a vasajtó, sem a biztonsági zár, sem a rendőrségnek, a polgármesternek, a szövetségi nyomozóirodának, sőt a Washingtonban székelő elnöknek írott levelek. De amíg az ember lélegzik, ennie is kell. Ezért aztán muszáj volt mindenre időt szakítani: újra megnézni az ablakokat, hogy jól zárnak-e, ellenőrizni a gázcsapokat, betolni a fiókokat. A papírpénzt lexikonja kötetében, a *National Geographic* megőrzött lapszámaiban és Sam Popkin régi számlakönyveiben tartotta. A részvényeket és értékpapírokat a kandalló hasábjai alá dugta — úgysem fűtött be soha —, és a karosszékek ülése alá rejtette. Ékszerreit bevarrta a matracokba. Hajdanában széfje is volt a bankban, de már rég rájött arra, hogy az ottani öröknek álkulcsuk van.

Bessie öt óra tájban végre készen volt a távozásra. Utolsó pillantást vetett a tükörbe: alacsony volt és természetes, a homloka keskeny, orra lapos, szeme pedig keskeny résű, mint a kínaiaké. Állán apró fehér pelyhek nőttek ki. Virágmintás, kifakult ruha volt rajta, fején behorpadt szalmakalap, amelyet fából készült cseresznye és szőlőfürt díszített, s a lábán félretaposott cipő. Mielőtt kilépett, utoljára még egyszer ellenőrizte a három szobát és a konyhát. Mindenütt ruhák, cipők és soha fel nem bontott levelek nagy halmazai heverték. A férje, Sam Popkin, aki csaknem húsz évvel ezelőtt halt meg, még halála előtt bezárta tőzsdeügynökségét, ugyanis Floridába akart visszavonulni. Részvényeket, értékpapírokat, takarékbetét-könyveket, azonkívül néhány jelzalogot hagyott hátra. Bessie a mai napig is kapott különböző cégektől leveleket, jelentéseket, csekkeket. A pénzügyi hivatal felszólí-

totta, fizesse ki adóját. Két-három hetenként értesítést kapott egy temetkezési vállalatától, amely sírhelyeket kínált megvételre egy „vidám temetőben“. Bessie régebben még válaszolt a levelekre, a csekket bevitte a bankba, s bevételeit könyvelte. Az utóbbi időben azonban minderről lemondott. Most már az újságokat sem vásárolta meg, hogy a pénzügyi rovatot elolvassa.

Kinn a folyosón Bessie az ajtó és a kerete közé kis papírlapocskákat dugott olyan jelekkel, amelyeket csak ő tudott megfejteni. A kulcslyukak gittel tömte be. Mit is tehetett volna — ő, a gyermektelen özvegy, barátok és rokonok nélkül? A szomszédok régebben még meg-megnyitották az ajtójukat, kileskelődtek, és megmosolyogták túlzott elővigyázatosságát; néhányan ki is nevettek. De ez már rég volt. S Bessie senkivel sem állt szóba. Nem is látott jól. Szemüvege, amelyet immár évek óta hordott, semmit sem ért. Az pedig túl fárasztó volt számára, hogy szemorvoshoz menjen, és új szemüveget csináltasson. Minden kimerítette, még a ki- és beszállás is a liftbe, amelynek ajtaja mindig oly hangosan csapódott be.

Bessie szinte sohasem távolodott el két háztömbnél messzebbre lakásától. A Broadway és a Riverside Drive közötti utca napról napra zajosabb és koszosabb lett. Utcagyerekek hordái rohanguáltak félmeztelenül. Göndörhajú és vad tekintetű, sötét bőrű férfiak ordítottak spanyolul kis asszonyaikra, akiknek a hasa a terhességtől állandóan nagy volt. A nők rikácsoló hangon viszonozták a szitkokokat. Kuttyák csaholtak, macskák nyávogtak. Tűz ütött ki, s tűzoltókocsik, mentő- és rendőrségi autók érkeztek robogva. A Broadway régi élelmiszerboltjait kiszorították a szupermarketek, ahol az árut a vevő maga kellett hogy kiválassza, a bevásárlókocsiba helyezze, aztán a pénztár előtt sorba kellett állania.

Te jóságos ég, amióta Sam meghalt, New York, Amerika — talán az egész világ ebek harmincadjára jutott. A rendes emberek elköltöztek a negyedből, gengszterek, zsebmetszők és szajhák vertek itt fészket. Kézításkáját háromszor lopták el. Amikor jelentette a rendőrségen, azok csak nevettek. Ha átment az úton, az élete mindig veszélyben forgott. Bessie még lépett egyet, aztán megállt. Valaki azt ajánlotta neki, használjon botot, de hiszen ő még nem vénasszony vagy rokkant! Két-három hetenként vörösrre lakkozta a körmét. Néhanapján, amikor reumája békében hagyta, korábban viselt ruháit előszedte a szekrényből, felvette őket, és a tükrőben nézegette magát.

A szupermarket ajtaját egyszerűen nem lehetett kinyitni. Várnia kellett, amíg jön valaki, és kitarja előtte. Ez a szupermarket különben olyan hely volt, amelyet csakis az ördög találhatott ki. A lámpák vakító fényt árasztottak. Ha nem vigyázott, az emberek egyszerűen fellökték vásárlókocsijaikkal. A polcokat vagy túl magasra, vagy túl alacsonyra helyezték. A zaj fülsiketítő volt, aztán meg az ellentét a kinti hőség és a benti fagyasztó hideg között! Valóságos csoda, hogy még nem kapott tüdőgyulladást! Bessie-t leginkább saját határozatlansága kínozta. Minden árut külön vett remegő kezébe, hogy a címkét tanulmányozza. Ez nem az ifjúság mohósága, hanem az öregkor bizonytalankodása volt. Saját számítása szerint ma nem lett volna háromnegyed óránál többre szüksége, de már két óra eltelt, s még mindig nem jutott a végére. Amikor aztán kocsiját a pénztárhoz toltá, eszébe jutott, hogy szüksége van még egy doboz zabpehelyre. Visszatért, ám eközben egy nő elfoglalta helyét a sorban. Később, fizetéskor, újabb izgalom következett. Bessie kézitáskája jobb oldalába dugta pénztári céduláját, de nem találta. Hosszú kótorászás után végre a másik oldalon lelt rá, az aprópénzt őrző tárcában. Igen, ki tartott volna ilyesmit lehetségesnek? Ha valakinek elmesélné, azt hinné, hogy megérett a bolondokházára.

Amikor Bessie belépett a szupermarketbe, kinn még fényes nappal volt; most már esteledett. A nap aranyló-sárgán borult a Hudson folyóra, New Jersey párálló dombjaira. A Broadway épületei árasztották magukból a napközben elraktározott hőséget. A rácsok közül, amelyek alatt a földalatti tovarobogott, bűz áramlott ki.

Bessie egyik kezében az élelmiszeres táskát vitte, a másikkal magához szorította kézitáskáját. A Broadway még soha nem tűnt neki ilyen vadnak és piszkosnak. Olvadozó aszfalt, kipufogógáz, rothadt gyümölcs és kutyaürülék büze terjengett. A járdán újságcafatok és cigarettacsikkek között galambok röpködtek. Érthetetlennek látszott, hogyan sikerült ezeknek a teremtményeknek elkerülniük, hogy a járókelők tömkelege széttapossa őket. Aranypor permetezett alá a lángoló égből. Egy mügyepszönyeggel eltakart kirakat előtt izzadt ingű emberek olyan mohósággal öntötték magukba a papaya- és ananászlevet, mintha a belsejüket emésztő tüzet akarnák eloltani. Fejük fölött kókuszdióból faragott indiánok lógtak. Az egyik melékutában fehér és színesbőrű gyerekek csoportja vízcsapot nyitott meg, s most valamennyien meztelenül lubickoltak a lefolyócsatornában. S e hőhullámban nagy hangszórós autó haladt el, és rikácsoló dalokkal, valamilyen politikai választási jelöltről szóló, fülsiketítően recsegő szövegekkel harsogta tele a vidéket. Hátral a teherkocsiról egy felborzolt dróthajú lány röpcédulákat szórt kifelé.

Mindez meghaladta Bessie erejét — átmenni az utcán, a liftre várni, aztán az ötödik emeleten idejében kiszállni, mielőtt az ajtó becsapódik. Saját ajtaja elé érve letette az élelmiszereket, s előhalászta a kulcsot. Körömrészelőjével kipiszálta a gittet a zárból. Bedugta a kulcsot, és elfordította. De jaj — a tolla beletört. Csak a nyele maradt a markában, Bessie rögtön teljes méreteiben felfogta a katasztrófát. A ház többi lakójának ott lógott a tartalékkulcsa a gondnok lakásában, ő azonban senkiben sem bízott — nemrég új biztonsági zárat szerzett, amelyet egyetlen más kulcs sem nyit, ebben egészen biztos volt. Valahol a fiókban hever a tartalékkulcs is, de magánál csak azt az egyet hordta. — Na, most aztán végem van — mondta Bessie hangosan.

Senkihez sem fordulhatott segítségért. A szomszédok halálos ellenségei voltak. A házgondnok csupán azt leste, hogy ő végre összeroppanjon. Torkát úgy fojtogatta a szorongás, hogy sírni sem tudott. Körülnézett abban a reményben, hogy megpillantja a szörnyceteket, aki ezt az újabb csapást mérte rá. A halállal már rég megbékélt, de hogy itt a küszöbön haljon meg vagy az utca kellős közepén, az mégiscsak túl sok lett volna. S ki tudja, meddig tartana egy ilyen haldoklás? Töprengeni kezdett. Van-e valahol a közelben műhely, amely kulcsokat készít? De ha még nyitva is volna — miről készítsék a másolatot? Fel kellene ide jönniük a szerszámaikkal. Ehhez lakatosra volna szükség attól a cégtől, amelyik ezeket a különleges zárat gyártja. Ha legalább pénze volna! De sosem tartott magánál többet, mint amennyit elkölteni szándékozott. A szupermarket pénztárosa körülbelül húsz centet adott vissza, nem többet. — Ó drága momma, elegendem van már az életből! — Bessie jiddisül szólalt meg, s maga is elámult azon, hogy hirtelen visszatallt a félig elfeledt nyelvhez.

Hosszú habozás után összeszedte magát, s újra lement az utcára. Talán nyitva van még valahol egy vaskereskedés vagy egyike azoknak a kis boltoknak, amelyek kulcskészítéssel foglalkoznak. Eszébe jutott egy ilyen bolt itt a környéken. Hiszen néha bizonyára másnak is eltörik a kulcsa. De mi legyen az élelmiszerral? Nem cipelheti magával. Nem tehetett mást, mint hogy otthagyja a zacskót az ajtó előtt. „Ezek úgyis lopnak“, mondta magában. Ki tudja, a szomszédok talán szándékosan babráltak a zárral, hogy ő ne mehessen be a lakásba, miközben azok ott benn vandálok módjára garázdálkodnak, és minden vagyonából kifosztják.

Mielőtt leindult volna, fülét az ajtóra tapasztotta. Semmit sem hallott, kivéve egy bizonyos szüntelen morajfélélet, amelynek az okát, eredetét nem tudta kitalálni. Néha óraként ketyegett, aztán meg zümmögött, végül sóhajtott — akár egy élőlény, amely a falba vagy a csővezetékbe van zárva. Bessie gondolatban elbúcsúzott az élelmiszerektől, amelyeknek a hűtőszekrényben lett volna a helyük, nem itt kinn a hőségben. A vaj majd megolvad, a tej megsavanyodik. „Micsoda büntetés! Meg vagyok átkozva“, mormogta Bessie. Az egyik szomszéd éppen le akart menni a

lifttel, ő intett neki, hagyja nyitva az ajtót. Lehet, hogy ez volt egyike a tolvajoknak. Talán megpróbálja őt lefogni, kirabolni. A lift lesiklott, a férfi kitérte az ajtót. Meg akarta köszönni, de semmit sem mondott. Az ember még köszönetét is tolmácsolja ellenségeinek? Hiszen ezek csak alattomos trükkök voltak.

Amikor Bessie kilépett az utcára, már leszállt az éjjel. A lefolyócsatornában víz csobogott. A sötét pocsolyában úgy tükröződtek az utcai lámpák, mint valami tóban. Ismét tűz ütött ki valahol a negyedben. Hallotta a szirénák bögését, a tűzoltókocsik száguldását. Cipője átnedvesedett. Kiért a Broadwayre, s a hőség nagy bádoglapként csapódott vele szembe. Nappal sem látott jól, éjjel meg szinte teljesen vak volt. Az üzletekben égtek a lámpák, de Bessie nem ismerte fel a kirakatokba helyezett árukat. Járókelők rohantak belé, és most már sajnálta, hogy nincs nála bot. Mégis elindult, egészen közel a kirakatok mentén. Elhaladt egy fűszerüzlet, majd egy pékség, egy szőnyegkereskedés és egy temetkezési vállalat mellett, de vasbolt sehol. Bessie tovább ment. Ereje egyre gyöngült, ám keményen elhatározta, hogy nem adja meg magát. Mit is tegyen az ember, ha eltörik a kulcsa — pusztuljon el? Talán a rendőrséghez kellene fordulni. Muszáj lennie egy olyan helynek, amely minden helyzetben megoldást talál. De hol?

Valamerre baleset történhetett. A járda tömve volt báméskodókkal, rendőrségi kocsik és mentőautók zárták el az utat. Valaki gumicsővel az úttestet mosta, bizonyára, hogy eltüntesse a vért. Bessie észrevette, hogy a kíváncsiskodók szemében valósággal megrémítő elégedettség csillogott. Ezek örülnek a más bajának, gondolta. Ez egyetlen vigaszuk ebben a nyomorult városban. Nem, itt nincs olyan ember, aki rajta segítene.

Hirtelen egy templom előtt állt. Néhány lépcső vezetett fel a baldachinféleléstől védett zárt kapuhoz, amely sötét árnyékba burkolózott. Bessie-nek nehezeze esett a leülés. Térde remegett. Cipője szorította a lábujjait és a sarkát. Fűzőjében eltört egy pálcá, s most a húsába fúródott. „Ó, ma minden gonosz hatalom engem hajszol.“ Éhség és rosszullet együttesen környékezte. Savanyú folyadék gyűlt a szájába. „Mennybeli atyám, ez a vég.“ Egy jiddis szólásmondás jutott eszébe: „Aki rend nélkül él, gyónás nélkül hal meg.“ Ő még a végrendeletére sem gondolt.

Bessie valószínűleg elbóbiskolt, mert amikor újra kinyitotta a szemét, a kései éjszaka csöndje vette körül, s az utca félig üres és sötét volt. A kirakatok már nem voltak kivilágítva. A hőség eltűnt, s ő didergett vékony ruhájában. Egy pillanatra azt hitte, valaki ellopta a kézitáskáját, de az ott hevert egy lépcsőfokkal lejjebb, bizonyára lecsúszott. Megpróbált utánanyúlni, de karja érzésteleenné zsibadt. A falhoz támasztott feje súlyos volt, akár egy kő. A lába mintha fából lett volna. A füle meg, úgy tűnt, tele van vízzel. Fél szemét kinyitotta, s megpillantotta a holdat. Ott függött az ég alján egy lapos háztető fölött, a közelében zöldes színű csillag ragyogott. Bessie eltátotta a száját. Már szinte elfelejtette, hogy ez is létezik, ég, hold és csillagok. Évek teltek el, amióta utoljára felemelte a tekintetét — mindig csak a földre nézett. Ablakait függönyök takarták el, nehogy a kémkedők megfigyelhessék a szemközti házból. Tehát, ha van ég, akkor talán van Isten, angyal, paradicsom is. Különb hol is nyugodna szüleinek a lelke? És hol van most Sam?

Ó, Bessie, már rég nem teljesítette a kötelességét. Sam sírjához sosem ment ki a temetőbe. Még halála napján sem gyűjtött gyertyát. Az alantas erőkkal vívott harcai annyira lefoglalták, hogy a magasabb hatalmakra már nem is tudott gondolni. Sok év óta először érezte szükségét, hogy imádkozzék. A mindenható bizonyára megkönyörül rajta, ha nem is érdemes rá. Apja és anyja talán szószólói lesznek odafönn. Néhány héber szó ott volt a nyelve hegyén, de nem tudott rájuk visszaemlékezni. Aztán mégis eszébe jutott: „Hallgass meg, ó Izrael.“ De hogyan van tovább? „Uram, bocsáss meg“, mondotta Bessie. „Mindent megérdemeltem, ami velem történt.“

Még csöndesebb és hűvösebb lett. A jelzőlámpák pirosról zöldre váltottak, de autó már alig haladt el. Valahonnan felbukkant egy néger. Imbolygott. Bessie-től nem messzire megállt, és rápillantott. Aztán továbblepett. Bessie egy pillanatra sem feledkezett meg arról, hogy táskája tele van értékes papírokkal, de most első ízben nem reszketett a javaiért. Sam vagyont hagyott hátra; mit tudott ő vele kezdeni? Öregkorára takarékoskodott, mintha még mindig fiatal leány volna. „Hány éves is vagyok?” — morfondírozott. „Mit végeztem mindezekben az esztendőkből? Miért is nem utazgattam, miért nem segítettem soha senkin — miért nem volt semmi hasznom a pénzből?” Valami felkacagott benne. „Meggzállott voltam, többé már nem én magam voltam. Hogy is lehetne másképpen megmagyarázni?” Bessie elcsodálkozott. Úgy érezte, mintha hosszú álomból ébredt volna. Az eltört kulcs felnyitotta agyában azt az ajtót, amely Sam halálakor becsapódott.

A hold most a háztető másik oldala fölött függött — rendkívül nagy és vörös volt, képe elmosódott. Most már csaknem hideg lett. Bessie fázott. Arra gondolt, milyen könnyen szerezhet itt tüdőgyulladást, de már nem félt sem a haláltól, sem attól, hogy hajlék nélkül maradt az utcán. Friss szellő suhant át a Hudson folyó felől. Új csillagok jelentek meg az égen. Az utca túlsó oldaláról fekete macska közeledett feléje. Egy időre megállt a járda szélén, és zöld szemével Bessie arcába bámult. Aztán lassan, óvatosan közelebb jött. Bessie évek óta mindenfajta állatot gyűlölt — kutyát, macskát, galambot, még a verebeket is. Az állatok kórokozókat hordoznak. Mindent bepiszkítanak. Ezenkívül szilárdan hitt abban, hogy minden macskában démon lakozik. A fekete macskáktól félt a leginkább, a fekete macska ugyanis baljóslatú előjel. Ám Bessie most hirtelen szeretetet érzett e teremtetés iránt, amelynek nincs otthona, nincs vagyona, sem ajtaja, sem kulcsa, hanem isten kegyelméből él. A macska, mielőtt melléje lopózott volna, szaglászni kezdte a táskát. Aztán hátával odadörgölözött Bessie lábához, felemelte a farkát, és nyávogni kezdett. Szegény állat éhes. Bár volna valamim a számára. Hogyan is lehet egy ilyen teremtetést gyűlölni, kérdezte magában. Ő anyám, egyszerűen meg voltam babonázva, igen, megbabonázva. Új életet fogok kezdeni. Hűtlen gondolat futott át az agyán: talán újra férjhez menni?

Az éjszaka nem múlt el további kalandok nélkül. Bessie egyszer fehér pillangót látott a levegőben. Egy parkoló autó fölött lebegett egy ideig, aztán tovaszállt. Bessie tudta, hogy ez újszülött gyermek lelke, mert igazi pillangó sosem röpköd a sötétben. Más alkalommal, amikor újra kinyitotta a szemét, tüzes golyót pillantott meg, amolyan megvilágított szappanbuborékot, amint egyik tetőről a másikra száll, s aztán letűnt mögöttük. Világos volt számára, hogy amit éppen látott, az egy most meghalt ember szelleme kellett hogy legyen.

Bessie álomba merült. Hirtelen felriadt. Hajnalodott. Szemben a Central Park fölött kelőben volt a nap. Innen nem láthatta, de a Broadway tetején rózsaszín-vörössé vált az ég. Balra lángok csaptak ki a házak ablakaiból; az üvegek úgy villogtak, mint a hajók kerek ablakai. A közelben galamb szállt le. Piros lábain tipegett egy ideig, aztán csipkedni kezdett valamit, ami piszkos, penészes kenyérnek látszott, de lehet, hogy csak száraz gané volt. Bessie bizonytalanságot érzett. Hogyan is élnek ezek a madarak? Hol alusznak éjjel? Hogyan bírják ki a hideget, esőt és havat? Most hazamegyek, határozta el. Csak nem hagynak az emberek kint az utcán állni.

A feltápaszkodás kínos volt. Teste mintha odatapadt volna a lépcsőhöz, amelyen ült. Háta sajgott, lábában szúrást érzett. Mégis lassan hazafelé indult. Mélyeket lélegzett a párás hajnali levegőből: fű- és kávéillata volt. Bessie nem volt többé egyedül. A mellékutcákból férfiak és nők tűnedeztek föl. Munkába indultak. A kioszknál újságot vásároltak, aztán leereszkedtek a földalattihoz. Mind nagyon csöndesek és különösen békések voltak, mintha ők is valamennyien a belső önvizsgálódás éjjele után lennének, és megtisztultan kerültek volna ki. Mikor is kelnek fel

ezek, ha már most munkába mennek? — gondolta Bessie csodálkozva. Nem, a negyednek nem minden lakója gengszter és gyilkos. Egy fiatalember bölintással még köszöntötte is Bessie-t. Megpróbálta mosolyogva viszonzni, de rájött, hogy elfelejtette ezt a női gesztust, amely fiatalkorában oly könnyedén sikerült; hiszen alighanem ez volt az első, amire az anyja megtanította.

Amikor a házához érkezett, ott állt halálos ellensége, a házgondnok. Éppen a szemetesekkel tárgyalt. Tömpe orrú, lógó felső ajkú, beesett arcú és hegyes állú óriás volt. Sárga haja kopasz foltot takart. Csodálkozva nézett Bessie-re: — Hát mi történt, mama?

Bessie dadogva mesélte el, hogyan járt. Megmutatta a kulcsnyelet, amelyet egész éjjel a kezében szorongatott.

— Jóságos Szűz Mária! — mondta hangosan a férfi.

— Mit tehettem volna? — kérdezte Bessie.

— Kinyitom én magának az ajtót!

— De hiszen nincs tartalékkulcsa!

— Nekünk ki kell tudnunk nyitni minden ajtót, arra az esetre, ha valahol tűz üt ki.

A gondnok eltűnt néhány percre saját lakásában, és szerszámokkal s egy nagy karikára fűzött kulcsesomóval tért vissza. Bessie-vel együtt felmentek a liften. Az élelmiszeres zacskó még mindig ott állt az ajtó előtt, de mintha behorpadt volna. A gondnok a zárat vizsgálgatta, aztán megkérdezte: — Miféle lapocskák ezek?

Bessie nem válaszolt.

— Miért nem jött hozzám szólni, hogy mi történt? A maga korában egész éjjel az utcán ténferegni — jóságos ég! — Miközben a szerszámait forgatta, ajtó nyílt, s egy kis nő lépett ki pongyolában és papucsban, szókített tincsei hajcsavárókban. — Hát mi volt magával? Ahányszor ajtót nyitottam, mindig ott láttam a csomagot. A vajat meg a tejet kivettem, és a hűtőszekrénybe tettem.

Bessie alig bírta visszafojtani a könnyeit. Ó, jó emberek, hiszen én nem is tudtam... — mondták ezek a könnyek.

A gondnok napvilágra hozta Bessie kulcsának másik felét, s egy ideig még tovább dolgozott. Aztán megfordított egy kulcsot, s az ajtó kinyílt. A lapocskák a földre hullottak. Bessie-vel együtt belépett az előszobába, s orrukát megcsapta egy olyan lakás áporodott szaga, amelyben sokáig senki sem lakott. A gondnok megszólalt: — Ha a következő alkalommal ilyesmi történik, jöjjön mindjárt értem. Végül is ezert vagyok itt.

Bessie borralót akart neki adni, de a keze olyan gyöngye volt, hogy nem tudta kinyitni a táskáját. A szomszédasszony hozta a tejet meg a vajat. Bessie bement a hálószobába, és ledőlt az ágyra. Mellére nagy nyomás nehezedett, hányingere támadt. Valami szokatlan érzés remegett lábától fel a szívéig. Félelem nélkül figyelte, csupán kíváncsi volt erre az új érzésre. A gondnok a szomszédasszonnal társalgott, de nem értette, mit beszélnek. Ezelőtt harminc évvel egyszer ugyanígy járt, amikor a kórházban műtét előtt érzéstelenítették — az orvos és az ápolónő beszélgetett, de mintha a távolból érkező hangokat valamilyen idegen nyelven mondták volna.

Nemsokára csönd lett, és megjelent Sam. Nem volt sem nappal, sem éjjel — különleges félhomály ömlött szét. Bessie tudta álmában, hogy Sam halott, de valamilyen titkos úton-módon sikerült feljönnie a sírból, s meglátogatnia őt. Erőtlennek és zavartnak látszott. Nem tudott megszólalni. Ég és föld nélküli tereken haladtak át, egy sohasem látott épület romjaival teli alagúton — egy sötét, kanyargós, de mégis ismerősnek tűnő járaton végig. Olyan vidékre értek, ahol két hegy találkozott, s a közöttük húzódó szoros úgy ragyogott, mint napfelkelte és naplemente. Tétován megálltak, szinte szégyellték magukat. Olyan volt, mint nászutazásuk ama éjszakáján, amikor a Catskills közelében fekvő Ellenville-be érkeztek, és a szálloda-

tulajdonos lakosztályukba vezette őket. Bessie ugyanazokat a szavakat hallotta, amelyeket az a férfi akkor mondott nekik, ugyanolyan hangon és hangsúllyal: „Itt nincs kulcsra szükségük. Lépjenek be, és — maszel tov.“

Ritoók János fordítása

A Nobel-díjas író novellájának fordítása a Zeitsmagazin 1978. 47. számában megjelent német változat alapján készült.

## VÁLI JÓZSEF

### JÚNIUS EMLÉKEI

Deák Ferencnek

Mit is kezd az ember június havában? —  
Mindegy, melyik hónapban született;  
A horoszkópok eldobált konzerv-  
Dobozai felett szomorúfűz dalol,  
És a sziklából nem fakad forrás.

Az ember legfennebb életkorait  
Élheti újra, s baktatván társához beszél,  
Míg észbekap: csak a magánya társas,  
S az újból megélt június rakoncátlankodik.

Surrogó gyík az ajtóresz alatt.  
A város kinnrekedt. Régóta  
Szerettem volna szólni városomhoz:  
Laza körmondataival  
Ne alázza meg a hűség virágait.

De szó szót hozott, s végtelen  
Szeret-nem-szeret játéokban  
Fonnyadtak el a szirmok. Tulajdonképpen  
Furesa konvenció rabjai vagyunk,  
Midőn mindig hétfőn kezdenénk el  
Új életet. A hét többi napjai  
Diplomáciai úton és útfélen:  
Pattogó labda a zöld asztalon.

Mégis, honnan annyi fény az emlékekben?  
Álmaim most sem rejtegetem a kumuluszok elől —  
Nagy tévedés szökevényként kezelni  
Minden titkos érkezőt. S mi szél  
Kuszálja össze a való  
Jelmezében bókoló valóságértlent  
Az apró örömek panaszaival? Június erre jó:

Szilajon felhajtja az állatkert vadjait.  
Csak le kell ülni, a sóhaj jön magától.

### A BOHÓC MAGÁNYOSSÁGA

Mátyás Józsefnek

Ő, nem a nyájas szavak,  
Nem is a káromlás, —  
Tejféher szelek álma a ködben.

Lehet?  
Valóban eltérítették volna  
Az acélmadarat?  
S a meghívók — par avion —  
Helyben: se itt, se ott?  
Netán inzulin-sokk  
Foglya a humor?  
S az emberiség  
Ma sem jöhetett el a  
Tea-  
Délutánra?

Mit kezd magával most  
Az áldott aranyaszájú?  
Üstdobon térdepel?  
Kikkel és miért is  
Ihatott pertut,  
Amikor, danában,  
Felnőtt a csendhez?